

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้าง
โรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัด เมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Strategy to Develop People Participation in Building Schools
according to The Urgent Fund Project, MueangUthomphone,
Savannakhet province, Lao People's Democratic Republic

กองแก้ว ไชจำพอน¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานก่อสร้างโรงเรียน ตามโครงการกองทุนเร่งรัด 2) สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างโรงเรียน 3) ศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการก่อสร้างโรงเรียน ตัวแทนภาคประชาชน หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างโรงเรียนบ้านทุ่งนาเมือง และโรงเรียนบ้านสนามไช เมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมจำนวน 52 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัญหา 2) การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา 3) การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา และ 4) การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสังเกตพฤติกรรม และ 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาการดำเนินงานก่อสร้างโรงเรียน จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านคณะกรรมการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ ความสามารถไม่เพียงพอในการขอความร่วมมือและขาดการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) ด้านคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ได้แก่ ไม่เข้าใจระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง ไม่มีการตรวจสอบราคาวัสดุจากร้านค้าก่อนการตกลงซื้อขาย 3) ด้านคณะกรรมการคุ้มครองการก่อสร้าง

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

โรงเรียน ได้แก่ ความรู้ความสามารถไม่เพียงพอในการอธิบายแบบแปลนการก่อสร้าง ไม่มีความชำนาญงานก่อสร้าง การวางแผนปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับฤดูกาล และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ประชาชนไม่เข้าใจความเป็นมาของโครงการ ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรในการเข้าร่วมประชุม ห้วงระยะเวลาของการก่อสร้างโรงเรียนตรงกับฤดูกาลการทำงาน ต้องการค่าแรงในการก่อสร้าง

2. ความต้องการแก้ปัญหาการก่อสร้างโรงเรียน จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านคณะกรรมการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ ควรให้เจ้าหน้าที่ระดับกระทรวงลงพื้นที่ให้คำแนะนำ ควรจัดประชุมร่วมกันวางแผนการทำงานระหว่างคณะกรรมการ ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ด้านคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ได้แก่ ควรจัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการจัดซื้อจัดจ้าง ควรให้หน่วยงานภาครัฐร่วมดำเนินการทุกครั้งที่มีการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ด้านคณะกรรมการคุ้มครองการก่อสร้างโรงเรียน ได้แก่ ควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่คณะกรรมการ ควรให้เจ้าหน้าที่ระดับกระทรวงติดตามการดำเนินงาน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ควรให้ผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธให้ลูกบ้านทราบโดยทั่วกัน และเป็นผู้นำในการประชุมวางแผนการมีส่วนร่วมก่อสร้างโรงเรียน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการก่อสร้างโรงเรียน ประกอบด้วย ชื่อ ยุทธศาสตร์แนวคิดและหลักการ เป้าหมาย กระบวนการปฏิบัติงาน แผนปฏิบัติงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน แผนโครงการกลุ่มเป้าหมาย งบประมาณ แหล่งงบประมาณ ผู้รับผิดชอบและระยะเวลาดำเนินงาน

4. การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการก่อสร้างโรงเรียน พบว่าทุกขั้นตอนการดำเนินงานชุมชนมีส่วนร่วมในระดับสูง

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน, ยุทธศาสตร์การพัฒนา

Abstract

The objectives of this study were: 1) to investigate the problems of building schools according to the urgent fund project, 2) to create a strategy for developing community participation in building schools, and 3) to examine the result of implementing the strategy to develop community participation in building schools. The purposively selected sample comprised 52 management committee members for building schools, and people's representatives from units which related with the building of Ban Thong Na Mueang and Ban Sanamxai Schools, Uthomphone district, Savannakhet province, Lao People's Democratic Republic The study procedure was divided into 4 steps: 1) investigating the problem, 2) creating a development strategy, 3) implementing the development strategy, and 4) improving and disseminating the development strategy. The tools used in this study were: 1) an in-depth interview guide, 2) a behavior observation form, and 3) participatory workshop. Qualitative

analysis was done through content, while quantitative analysis through percentage. The findings revealed as follows:

1. The problems of building schools comprised of 4 aspects: 1) the aspect of educational development committee goes to insufficient ability of asking for participation and lacking creation of motivation for people to come to participate, 2) the aspect of procurement goes to lack of understanding about procurement, lack of check on prices of materials from stores before buying, 3) the aspect of school building control committee goes to insufficient knowledge and ability to explain the construction plans, lack of expertise in construction work, action plan being not congruent with the season, 4) and the aspect of people participation goes to lack of understanding among the people about the background of the project, lack of proper cooperation in attending the meeting, the period for building schools being the time for rice farming and the demand for paying wages.

2. The need to solve the problems of building schools was divided into 4 aspects: 1) the aspect of educational development committee goes to the advices from ministry-level officers come down to the place for giving suggestions, holding a meeting all committee members to take part in planning creating knowledge and understanding on people participation, 2) the aspect of procurement committee goes to training to enhancing knowledge and understanding on procurement, among committee members, allowing the government's work units to always participate in procurement 3) the aspect of school building control committee goes to holding a workshop to training them, and follow-up the performance and 4) the aspect of people participation goes to exercising the public relations by village headmen in order to let everyone of them get informed, and leadering the meeting for planning participation in planning to building schools.

3. The development strategy for community participation in building schools comprised important components, such as: title of the strategy, idea and rationale, target, operating process, action plan, operating steps, plans, projects, activities, target group, budget, sources of the budget, responsible people, and duration of operation.

4. According to the implementation of the people participation development strategy, they were found that all steps people participated in working at the highest level.

Keyword : People Participation, Development Strategy

บทนำ

ระบบการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเมื่อปี ค.ศ.1975 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบันใช้ระบบการศึกษาแบบ 12 ปี โดยเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-7 เด็กจะเริ่มเข้าเรียนเมื่ออายุ 6 ปี โดยอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กทุกคนต้องจบการศึกษาในระดับนี้

ในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังประสบปัญหาด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท พบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด อันเนื่องมาจากสถานที่เรียนมีไม่เพียงพอ ไม่มีโรงเรียนในเขตชุมชน อาคารสถานที่ของโรงเรียนทรุดโทรมมีสภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประกอบกับปัญหาความยากจนและฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท รวมไปถึงความไม่เข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงให้ความสำคัญและมีเป้าหมายที่จะต้องมีการปรับปรุงอาคารสถานที่โรงเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีปริมาณที่เพียงพอ มีห้องเรียนที่มีสภาพเหมาะสมต่อการเรียนการสอน มีความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน พร้อมกับการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีฐานะยากจน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลความเจริญของประเทศ โดยคาดว่าจะสิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปกครองส่งเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่จะเข้ารับการเรียนรู้ออกจากการศึกษาภาคบังคับเข้าสู่ระบบการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีนโยบายให้แผนกศึกษาธิการและกีฬา แขวงสะหวันนะเขต ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนพร้อมจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างแบบให้เปล่า (Grant) เพื่อช่วยเหลือทางด้านการศึกษาจากโครงการกองทุนเร่งรัด (Fast Track Initiative : FTI) ภายใต้โครงการของธนาคารโลก (World Bank) และโครงการ Ausaid (The Australian Agency for International Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้างอาคารเรียนห้องน้ำ จัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน และให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่มีฐานะยากจน (กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา, 2553: 48-53) กำหนดแนวทางการดำเนินงานโดยมอบหมายให้ชุมชนเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างอาคารสถานที่ของโรงเรียน การจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน และการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน

การก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการ ในแขวงสะหวันนะเขต ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 9 เมือง ซึ่งจากการติดตามการก่อสร้างโรงเรียน พบว่า การดำเนินการก่อสร้างล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด เนื่องจากการบริหารจัดการงบประมาณจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องล่าช้า ส่งผลให้การจัดซื้อจัดจ้างพัสดุล่าช้าไปด้วย การตรวจสอบติดตามประเมินโครงการไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด คณะกรรมการบริหารการก่อสร้างโรงเรียน ประกอบด้วย ประชาชนในชุมชนเป้าหมายของโครงการ มี

ความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในบทบาท ภารกิจและหน้าที่ของตน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อกระบวนการมีส่วนร่วมตามแนวทางการดำเนินงานที่กำหนด (แผนกศึกษาธิการและกีฬา แขวงสะหวันนะเขต, 2555: 12-13)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าของหน้าที่ผู้รับผิดชอบการตรวจติดตามงานก่อสร้างโรงเรียน ของแผนกศึกษาธิการและกีฬา แขวงสะหวันนะเขต จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการก่อสร้างโรงเรียนโดยจะดำเนินการศึกษาในเขตเมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะ เป็นต้นแบบในการพัฒนาโครงการก่อสร้างโรงเรียน ในเมืองอื่น ๆ ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานก่อสร้างโรงเรียน ตามโครงการกองทุนเร่งรัดเมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัดเมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัดเมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขอบเขตของการวิจัย

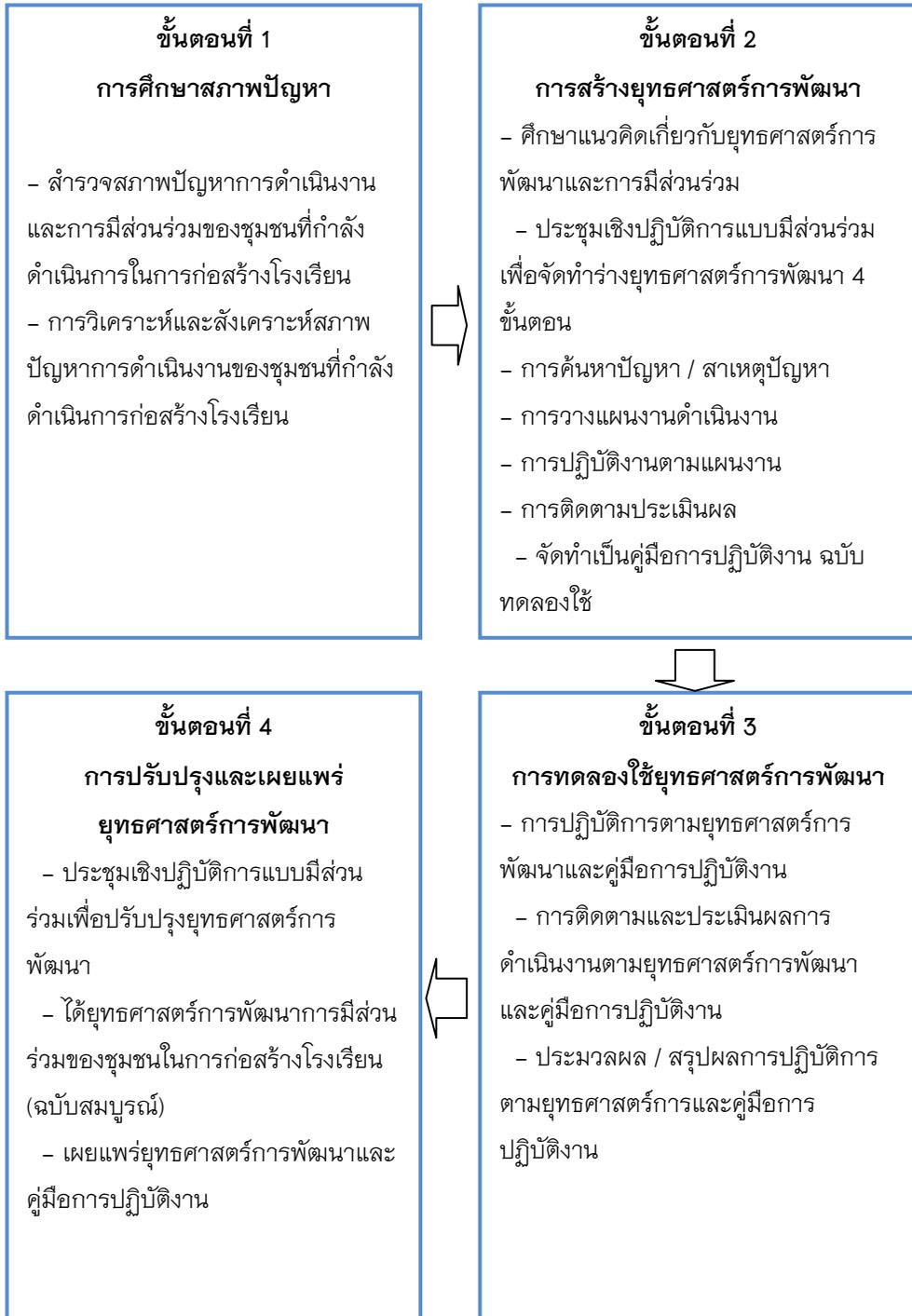
ด้านเนื้อหา กรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาการดำเนินงาน 2) การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) การประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนากการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 2 แผนงาน ได้แก่ แผนงานเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและแผนงานการติดตามและประเมินผล

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการก่อสร้างโรงเรียนบ้านท่านาเมือง บ้านสนามไช เมือง อุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต หมู่บ้านละ 11 คน จำนวน 12 หมู่บ้าน รวมจำนวน 132 คน และประชาชนทุกคนครบถ้วนในหมู่บ้าน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการก่อสร้างโรงเรียน บ้านท่านาเมืองและบ้านสนามไช รวมจำนวน 22 คนตัวแทนภาคประชาชนของบ้านท่านาเมืองและบ้านสนามไช รวมจำนวน 30 คน

ด้านเวลาในการวิจัย เดือนกรกฎาคม 2555 - ตุลาคม 2555

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เก็บข้อมูลสภาพปัญหาการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) แบบสังเกตพฤติกรรม ใช้เก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา
- 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาและคู่มือการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างโรงเรียนฉบับทดลองใช้
- 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 5) แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมในการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาสภาพปัญหา
- 2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระดมความคิดเห็น เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาและวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา
- 3) ดำเนินการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชน

- 1) คณะกรรมการพัฒนาการศึกษา มีความสามารถไม่เพียงพอในการขอความร่วมมือและขาดการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างโรงเรียน
- 2) คณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ไม่เข้าใจระเบียบวิธีการกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ไม่มีการตรวจสอบราคาวัสดุจากร้านค้าก่อนการตกลงซื้อขาย
- 3) คณะกรรมการคุ้มครองการก่อสร้างโรงเรียน มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอในการอธิบายแบบแปลนการก่อสร้าง ไม่มีความชำนาญการงานก่อสร้าง การวางแผนปฏิบัติ งานไม่สอดคล้องกับฤดูกาล
- 4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ไม่เข้าใจความเป็นมาของโครงการ ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรในการเข้าร่วมประชุม ห่วงระยะเวลาของการก่อสร้างโรงเรียนตรงกับห่วงระยะเวลาของการทำนา ไม่เข้าใจในบทบาทภารกิจที่แท้จริงของตนเอง ขาดแรงจูงใจในการที่จะเข้าร่วมการก่อสร้างโรงเรียนต้องการค่าแรงในการจัดหาไม้ในราคาสูงกว่าราคาที่กำหนด

แนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงาน ดังนี้ (1) ด้านคณะกรรมการพัฒนาการศึกษา คือ 1) ต้องการให้เจ้าหน้าที่ระดับกระทรวงจากส่วนกลาง ลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำ ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลงาน เพื่อการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที 2) จัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการทำงานระหว่างปีที่ 6 ฉบับที่ 11 : มกราคม - มิถุนายน 2557

คณะกรรมการและ 3) สร้างความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้าน เรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการก่อสร้างโรงเรียน (2) ด้านคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง คือ 1) จัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง 2) ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ 3) ให้หน่วยงานภาครัฐร่วมดำเนินการทุกครั้งที่มีการจัดซื้อจัดจ้างและ 4) หน่วยงาน รัฐและคณะกรรมการต้องติดต่อประสานความร่วมมือการทำงานอย่างใกล้ชิด (3) ด้านคณะกรรมการคุ้มครองการก่อสร้างโรงเรียน คือ 1) จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่คณะกรรมการ 2) จัดการประชุมชี้แจง ติดตามประเมินผลเพื่อรับรู้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน 3) ให้เจ้าหน้าที่ระดับกระทรวงที่มีอำนาจในการตัดสินใจลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงาน และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน คือ 1) ผู้ใหญ่บ้านควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านได้ทราบอย่างทั่วถึงทุกหลังคาเรือน 2) ผู้ใหญ่บ้านควรเป็นผู้นำหลักในการวางแผนมอบหมายภารกิจให้ลูกบ้านและ 3) ผู้ใหญ่บ้านต้องเรียกประชุมลูกบ้านเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนามืองค์ประกอบดังนี้

ชื่อยุทธศาสตร์ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัด เมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แนวคิดและหลักการ : แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหา 2) การวางแผนดำเนินงาน 3) การปฏิบัติงานตามแผนงาน และ 4) การติดตามและประเมินผลงาน

เป้าหมาย : ทดลองและประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สร้างขึ้น ณ บ้านสนามไซ เมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กระบวนการปฏิบัติงาน : 1) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนเป้าหมายตามโครงการ 2) การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเป้าหมายตามโครงการ 3) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการทำงานของประชาชน 4) ความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับภาคราชการ และ 5) การเสริมสร้างอำนาจแก่ประชาชน

แผนปฏิบัติการ : แผนปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัด บ้านสนามไซ เมืองอุทุมพอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนการปฏิบัติการ คือ ขั้นตอนที่ 1 การประชุมชี้แจงความเป็นมาของโครงการวัตถุประสงค์ของโครงการ รายละเอียดการดำเนินงานตามโครงการ การแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบตามเงื่อนไขของโครงการ ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติงาน ภารกิจ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและประชาชนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันขั้นตอนที่ 3 การประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการแต่ละด้านและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 4 การ

ปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ ภารกิจ ที่คณะกรรมการและประชาชนในหมู่บ้านได้รับมอบหมาย และ
ขั้นตอนที่ 5 การนิเทศงาน ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย

แผนงาน โครงการ ประกอบด้วย 2 แผนงาน 4 โครงการ คือ 1) แผนงานเสริมสร้างความรู้
ความเข้าใจ มีจำนวน 3 โครงการ คือโครงการประชุมชี้แจงความเป็นมาของการก่อสร้างโรงเรียน
โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการปฏิบัติงาน และ
โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานในการก่อสร้างโรงเรียน และ 2)
แผนงานการติดตามและประเมินผล มีจำนวน 1 โครงการ คือ โครงการนิเทศ ติดตามประเมินผลการ
ปฏิบัติงาน

3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมริเริ่มโครงการ เพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการตัดสินใจ
กำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับสูง

3.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมวางแผนโครงการ พบว่า การวางแผนของคณะกรรมการทุกคนมี
ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในระดับสูง

3.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ พบว่า ทั้งคณะกรรมการและอาสาสมัครบ้าน
สนามไซ มีส่วนร่วมในการทำงานระดับสูงมาก โดยเข้าร่วมการปฏิบัติงานทุกครั้ง

3.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลโครงการ พบว่า คณะกรรมการและ
อาสาสมัครบ้านสนามไซ มีส่วนร่วมในระดับสูง

4. การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนา พบว่า ที่ประชุมมีมติเห็นชอบยุทธศาสตร์
การพัฒนา และให้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัด พร้อมกับ
การจัดพิมพ์เอกสารงานวิจัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัญหา

การวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุการเกิดปัญหา ความต้องการของชุมชนที่
ควรได้รับการแก้ไขในเชิงการพัฒนาของการดำเนินงานโครงการก่อสร้างโรงเรียน พบว่า สภาพปัญหา
เกิดจากคณะกรรมการมีความสามารถไม่เพียงพอในการขอความร่วมมือจากประชาชน คณะกรรมการไม่
เข้าใจระเบียบวิธีการจัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการมีประสบการณ์ไม่เพียงพอในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพ
ของวัสดุก่อสร้าง คณะกรรมการไม่มีความชำนาญงานก่อสร้าง ประชาชนในชุมชนไม่เข้าใจความเป็นมา
ของโครงการ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม ประชาชนขาดแรงจูงใจในการที่จะเข้า
มาร่วมการก่อสร้างโรงเรียน ประชาชนไปประกอบอาชีพอย่างอื่นเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว สภาพปัญหา
ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ ปิติบุญญพัฒน์ (2552) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการ
จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสันตันหม้อ อำเภอมะออย จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่าปัญหา
อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนามากที่สุด คือ ประชาชนไม่มีเวลาไปร่วม

ประชุมเนื่องจากภาวะครอบครัว ภาวะการเลี้ยงดูบุตร ประชาชนมีบทบาทน้อยมากในการจัดทำแผนพัฒนา และการเข้าถึงประชาชนของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของมาโนชเกรียง สุวรรณ (2544) ที่กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร คือ ประชาชนยังไม่เกิดแนวคิดในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา รัฐให้แนวคิดแก่ชุมชนในการพึ่งพารัฐมาตั้งแต่อดีต ถึงแม้ปัจจุบันนี้รัฐจะพยายามเปลี่ยนแนวคิดโดยให้ประชาชนพึ่งตนเองให้มากที่สุด แต่บางหน่วยงานของรัฐก็ยังให้แนวคิดในการพึ่งพารัฐอยู่ เนื่องจากเงื่อนไขของงบประมาณ สภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความสำคัญในการติดต่อประสานงานกับผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าประชาชน ดังนั้น จึงมีโอกาสกระตุ้นประชาชนให้มีส่วนร่วมน้อย และเทคโนโลยีที่ใช้ในปัจจุบันนี้ ยังไม่เหมาะสมกับชุมชนในการดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา

ความต้องการและแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงาน มีสาระสำคัญคือ ต้องการให้เจ้าหน้าที่ระดับกระทรวงจากส่วนกลางลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำ ตรวจสอบ ติดตามประเมินผลงาน จัดประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการทำงานระหว่างคณะกรรมการและประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างโรงเรียน จัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานผู้ใหญ่บ้านต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านได้ทราบอย่างทั่วถึงทุกหลังคาเรือน และผู้ใหญ่บ้านควรเป็นผู้นำหลักในการวางแผนมอบหมายภารกิจให้ลูกบ้าน ความต้องการและแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Sarojini (2005) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกี่ยวกับสาธารณูปโภคของชุมชนในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า ความกระตือรือร้นของประชากรในชุมชนจะแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในปัญหา และเห็นว่าเป็นภาวะวิกฤติที่ต้องร่วมกันแก้ไข อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนยังไม่เพียงพอ ยังต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้นำในการบริหารจัดการ และบุคคลซึ่งมีทักษะความชำนาญเพื่อเข้ามาสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักและต้องการให้มีส่วนร่วม บุคคลเช่นนี้อาจอยู่ในชุมชนเองหรือมาจากที่อื่น

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างโรงเรียน ใช้แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้แผนปฏิบัติการเป็นตัวขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประกอบด้วย แผนงานโครงการ กิจกรรม ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณและผู้รับผิดชอบ จากผลการวิจัยในขั้นตอนนี้จะเห็นได้ว่าเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับโครงสร้างการทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนาของเจลีว บุรีรักษ์ดี (2547) ที่กล่าวว่า เป็นแผนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาทฤษฎีแนวความคิด และใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นหรือสถานที่นั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะทำการพัฒนา แผนปฏิบัติการดังกล่าวประกอบด้วย เป้าหมายที่ดีคือ เป็นเป้าหมายของยุทธศาสตร์ซึ่งตรงต่อการแก้ปัญหาการก่อสร้างโรงเรียน วิธีการที่ดีคือ เหมาะสมกับเป้าหมายที่วางไว้ และเหมาะสมกับทรัพยากรที่จะจัดหามาให้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ระบบ

ทำงานที่ดีคือ มีปัจจัยนำเข้าไปประกอบไปด้วยคนในชุมชน งบประมาณจากภาครัฐเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การก่อสร้าง มีกระบวนการบริหารจัดการโดยผ่านคณะกรรมการที่เกิดจากการเลือกตั้งเองของคนในชุมชน และมีผลผลิตคือโรงเรียนที่พอดีกับบริบทชุมชน และเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพเมื่อการก่อสร้างโรงเรียนสำเร็จลุล่วงตามที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาของ Veedner (อ้างถึงใน ฉวีวรรณ อังวิทยาธร, 2543) ที่กล่าวว่า การพัฒนานั้นเป็นเรื่องของความเจริญเติบโต ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในผลที่ได้ของระบบ โดยมีปริมาณผลที่ได้เหล่านั้นสูงขึ้นกว่าเดิม การพัฒนานั้นเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในระบบที่กระทำการ และการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าพร้อมนี้กระบวนการที่ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนานี้ นับได้ว่าเป็นการศึกษาวិเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ตามที่ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นการสร้างประสบการณ์ให้ชุมชนสามารถค้นหาวิเคราะห์สรุปและวางแผนได้อย่างเป็นระบบตลอดจนนักวิจัยสามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ดียิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังสามารถเข้าใจกรอบแนวคิดของชุมชนในการมองปัญหาองแนวทางแก้ไขหรือการพัฒนาอันจะมีส่วนทำให้การพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของชุมชนที่แท้จริงสามารถนำไปสู่กระบวนการการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

3. การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

3.1 การมีส่วนร่วมริเริ่มโครงการ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับสูงนับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมแบบมีตัวตน คือประชาชนจะเข้าร่วมการพัฒนาโดยการผ่านตัวแทนของตนตามแนวคิดของ Carry (อ้างถึงใน ธวัช สิทธิกิจโยธิน, 2543) จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้เกิดจากการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ ที่ประชาชนเชื่อมั่นว่าเป็นผู้นำเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารกับประชาชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้ตามเพื่อร่วมดำเนินงานให้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hadden (2003) ที่พบว่า บทบาทผู้นำเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารที่ชัดเจนสามารถกำหนดเป้าหมายแก้ไขปัญหาคัดสินใจ การชี้แนะ ปฏิบัติการตอบโต้และพฤติกรรม การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การสนับสนุนและจูงใจสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ตาม การรับฟังและเข้าใจความต้องการของผู้ตามเพื่อให้งานสำเร็จและองค์การเจริญก้าวหน้า ในภาพรวมของการมีส่วนร่วมริเริ่มโครงการ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับสูงจากผลการวิจัยในขั้นตอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของยูว์ธัมน์ วุฒิเมธี (2541) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งจะมีผลกระทบมาถึงกลุ่มประชาชน การที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น

3.2 การมีส่วนร่วมวางแผนโครงการ พบว่า คณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในการวางแผนสรรหาและคัดเลือกอาสาสมัครที่จะเข้าร่วมก่อสร้างโรงเรียนมากที่สุด การประชุมของคณะกรรมการแต่ละด้านเพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน พบว่า คณะกรรมการทุกด้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทุกคน โดยภาพรวมแล้วการวางแผนของคณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมาน นवलจันทร์ (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนตำบลนาขาม อำเภอขาม อำเภอขาม จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่า การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน การตัดสินใจ ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกในการจัดทำแผนชุมชน ด้านการวางแผนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูล

3.3 การมีส่วนร่วมดำเนินโครงการ พบว่า คณะกรรมการและอาสาสมัครร่วมก่อสร้างโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานระดับสูงมาก โดยเข้าร่วมการปฏิบัติงานทุกครั้งซึ่งนับได้ว่าเป็นสาระสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่สมนึก ปัญญาสิงห์ (2542) กล่าวว่า สาระสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่ใช่อยู่ที่การวิเคราะห์ตีความหมาย แต่อยู่ที่การลงมือปฏิบัติตามปรัชญาและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานองค์ประกอบคือ ความร่วมมือร่วมใจ การประสานงาน ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและกลมกลืนกัน และการลงมือปฏิบัติดำเนินการร่วมกัน

3.4 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลโครงการ พบว่า คณะกรรมการและอาสาสมัครบ้านสนามไซ มีส่วนร่วมในระดับสูง สอดคล้องกับการศึกษาของอัญชิตการ อัจฉริยะ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร กล่าวว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคำชะอีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมาก

4. การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ผลการศึกษาพบว่า ที่ประชุมมีมติผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วม และให้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการกองทุนเร่งรัด พร้อมกับการจัดพิมพ์เอกสารงานวิจัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานต่อไป การวิจัยในขั้นตอนนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการสอดคล้องกับหลักของทฤษฎีระบบยุทธศาสตร์การพัฒนา และยังสอดคล้องกับทฤษฎีระบบของเจสสิค บุรีภักดี (2543) เพราะถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีขอบเขต มีผลผลิต มีกระบวนการ มีปัจจัยนำเข้า มีบริบท มีผลย้อนกลับ เริ่มรอบการหมุนเวียนอีก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในเรื่องของการฝึกอบรมวิธีการทำงานให้กับชุมชน หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการงบประมาณ ควรเร่งรัดการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เสร็จสิ้นตามกำหนดการ ที่จะไม่เป็นผลกระทบต่อกิจการดำรงชีพของชุมชน
2. การส่งเสริมเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้คณะกรรมการและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพปัญหาทุกภาคส่วน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างโรงเรียนนี้ เพื่อจะได้นำสู่การแก้ไขที่ถูกต้อง
2. ควรศึกษาหรือวิจัย เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและชุมชนในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา. (2553). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ.** (48-53).

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

ฉวีวรรณ อังวิหาธร. (2543). **การพัฒนางานหน่วยจ่ายกลางโรงพยาบาลบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย.**
รายงานการศึกษาอิสระ พ.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เฉลียว บุรีภักดี. (2547). **โครงสร้างและการทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวการดำเนินงาน
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนาตามรอยพระยุคลบาท.**
เพชรบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

ณรงค์ ปิติบุญพัฒน์. (2552). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลสันต้นหม้อ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่.**การศึกษาอิสระ รม.ม.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ธวัช สิทธิกิจโยธิน. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลคลองโหลน อำเภอเมืองจังหวัด
สมุทรสงคราม.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2544). **กระบวนการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง ประชาคมประชาสังคม.**
ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.

แผนกศึกษาธิการและกีฬา. (2555). **รายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนมกราคม-มีนาคม 2555**
(12-13). แขวงสะพานนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

มานิช เกรียงสุวรรณ. (2544). **การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการ
ขยะมูลฝอยชุมชน ศึกษากรณีอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี.** ปริญญาโท ศศ.ม.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2541). **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์

สมาน นวลจันทร์. (2551). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลนาบุญ
อำเภอนาบุญ จังหวัดอุตรธานี.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.

สมนึก ปัญญาสิงห์. (2542). **การทำงานแบบมีส่วนร่วม. เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์, ม.ป.ท.**

อัญชิตการ อัจฉิษฐ์. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Hadden, Jacqueline C.S. (2003). **A Pilot Study of the Relationship between Competitive Athletic Participation and Transformation Leadership Ability: A Communication Perspective**. Master Thesis, Department of Communication, Central Connecticut State University

Sarjini, Imran. (2005). **Participation in developing Public Facility: Staff Association of University of Indonesia**